

Vallomások egy iskoláról

Magyar Nemzet 1986. május 17.

Stúdium, amely életre szól

A József Attila gimnázium a Villányi úton áll, a Feneketlen tó közelében, mögötte a Gellérthegy déli lankái húzódnak.

Az épületet tatarozzák. Nagy, sárga tömbjét állványzat veszi körül. Évek óta folyik a felújító munka, máris meghaladván az egykor volt építkezés teljes idejét.

1

A következőkben, majd az iskola hat tanárjával és hat diákjával folytatott beszélgetések szövegét közlöm. A pedagógusok kiválasztásában *Palotás János*, a gimnázium igazgatója volt segítségemre, a gyerekeket pedig a tanárok jelölték ki oly módon, hogy tanítványaik közül kérésemre megneveztek egyet, aki számukra kedves. Természetesen tudom, hogy ez a kiválasztási módszer a véletlennél is esetlegesebb, nem közelít hát az átlagoshoz, s semmiképpen sem mutatja az átlag alattit. *Palotás János* tantestületéből nyilván olyanokat választott, akiket nagyra becsül; a diákjaik között pedig én magam, eleve a nagyra becsültet kerestem. Mindez szándékomnak megfelelő, s mondandóm velejére utal: becsüljük meg a szellemi teljesítményt, s a jó iskolák értékrendjét ne rekesszük ki egészen az életünkből.

2

Első beszélgetőtársam *Kovács Gábor* 35 éves, történelem—német szakos tanár.

—Szüleim értelmiségiek voltak, édesanyám tanítónő, édesapám orvos. Meghaltak már mind a ketten. Apám a II. Magyar Hadsereg orvosaként ott volt a Don-kanyarban történt tragédiánál. 1945-ben jelentkezett a demokratikus hadseregbe, hetvenéves koráig a Központi Katonai Kórházban dolgozott. Ha van bennem emberi tartás, azt, úgy hiszem, az ő példaadásának köszönhetem. Édesanyám elsős kisgyerekeket tanított, ő alapozta meg bennem a pedagógusi munkához való kedvet.

Ide jártam a József Attilába, ezt fontosnak és lényegesnek tartom, nemcsak szellemi, hanem érzelmi értelemben; ez a környék hatással volt rám, fontos volt nekem gimnazistaként. *Vasbányai Ferenc* volt az osztályfőnököm, akinek édesanyám mellett a legnagyobb része van abban, hogy ezt a pályát választottam.

A gimnáziumban nem voltam átlag feletti; a humán tárgyakat szerettem. Háromszor sikertelenül felvételiztem a bölcsészkarra, közben voltam londiner, újságárus, újságkihordó, könyvraktáros, hírlap restaurátor, az a perspektíva, amelyből akkor a világot és az embereket láttam, életszemléletem és világképem szempontjából roppant lényeges. Negyedik próbálkozásra aztán felvettek a Debreceni Tudományegyetem történelem—német szakára. Azt gondolom, hogy miután nehéz éveim voltak a gimnázium és az egyetem között, az átlagosnál jobban megbecsültem azt a lehetőséget, ami ott öt év alatt adódott, hogy felkészüljek hivatásom gyakorlására.

3

Az egyetem elvégzése után, meghirdetett vidéki állásokra jelentkeztem 1978 tavaszán, de mindenhol elutasítottak. *Vasbányai* tanár úrral érettségi után is kapcsolatban maradtam, ugyanis egyfajta szellemi műhely az övé, ami nem szűnik meg a gimnázium befejeztével Írt nekem Debrecenbe, kérdezte, van-e már munkám, nincs, feleltem, ezután hívott, próbáljam meg a József Attilát. Az igazgató, *Palotás János* már tudott rólam, tájékozódott az egyetemen és *Vasbányai*nál; felvett tanítani szerződéssel. A második tanév elején a maga gyors, lényegre törő módján közölte, hogy megkapom a kinevezésemet és egy elsős osztály vezetésével is megbízott. 1983-ban végzett ez az osztály, harminc gyerekből huszonnégyet felvettek egyetemre, ötöt főiskolára. Az az egy azért nem tanult tovább, mert férjhez ment, kisbabát szült. Ezután azonnal új osztályt kaptam, ez az

osztály most harmadikos, és úgy gondolom, hogy sok szempontból hasonló az előzőhöz. A 84—85-ös tanév elején az iskolavezetés egy nyugdíjas kolléga helyén a vezetőtanárságot is rám bízta; harmadéves TF-esek járnak hozzánk hospitálni, órákat tartok nekik történelemből, tavasszal pedig ők tartanak az osztályunkban osztályfőnöki órákat.

1983 júliusában házasodtam meg, feleségem matematika—fizika szakos, a Jedlik Ányos Gimnáziumban tanít Csepelen. Van egy öt hónapos fiúnk, akit Leventének hívnak. Az én történetem pillanatnyilag ennyi.

4

(Akkor térjünk vissza az elejére, s idézzük fel most tények helyett az érzelmeket.)

— A nevelés, amit édesapámtól kaptam, csendes volt és példaadáson alapult, ötven éves volt, amikor én születtem. Kisgyerek koromban a győri katonai kórházban dolgozott, hat és fél éves koromtól élt velünk rendszeresen. Kevés szavú ember volt, nem a gyereket dédelgető típus, de mindig éreztem, hogy nagyon szeret. Zsellér családból jött, tizenegy testvér közül, hagyományos paraszti kultúrát hozott, és első generációs értelmiségi világképét adta nekem útravalóul. Számára a pénznek nem volt jelentősége. 1961-ig egy szoba-konyhás lakásban laktunk, majd szoba-félkomfortosban, csak 1969-ben, amikor ő már 69 éves volt, költöztünk egy kétszobás szövetkezeti lakásba. Én igazán nem is vettem észre, hogy nagyon szerény körülmények között éltünk. Itt a gimnáziumban láttam osztálytársaimon, hogy van egy másfajta világ is. Apám szerénysége nem típusos Magyarországon. Egyébként ahogy ő maga, szakmája is csendes, bakteriológusként, laboratóriumban dolgozott. 1984 februárjában halt meg.

Örököltem a szövetkezeti lakást, azt 85 nyarán eladtuk, és az árából a feleségem szüleinek zuglói házára tetőteret építünk.

(Így térünk vissza az anyagi világba, ahol eluralkodik a mindennapi gond.)

5

Az alapfizetésem 6750 forint. Ehhez jön 400 forint osztályfőnöki pótlék és 50 forint vezetőtanári pótlék. A kötelező óraszám kétszeresét tanítom. Az iskolában felvett jövedelmem a családi pótlékkal együtt 8990 forint. Egyéb ként be kell látnunk, nem édesapám útját járom. A Híradástechnikai Gyárban tanítok németet fejlesztő mérnököknek, ez havonként körülbelül 3000 forint; van két magántanítványom is — havonta 2300 forintért. Ha úgy tetszik, szemlesütve mondom: van bennem szégyenérzet, mert sokat vállalok, mert igyekszem magamnak és családomnak tisztességes anyagi körülményeket biztosítani. Naponta reggel nyolctól délután ötig, hatig dolgozom egyfolytában.

(Közbevetem, hogy ez szerintem már-már elviselhetetlenül sok.)

Egyszer nagyon elfáradtam, 81 telén. Depresszió vett erőt rajtam, szorongás. Fél évig tartott, utána racionálisabban kezdtem élni és kilábaltam belőle.

Mindegyik munkámat szeretem, bár abszurd, hogy ennyit kell dolgoznom, a viszonylag kiegyensúlyozott életkörülményekért. Érzem, hogy szakmailag fejlődni így nem tudok annyira, mint amennyire, egy elvont igényszint szerint, szükségem lenne. Ez az elvont igény szint nem más, mint amit önmagammal szemben megfogalmazok.

(Itt kérdezem meg, mi az az anyagi igényszint, amire törekszik.)

»,A célunk pillanatnyilag az, hogy az épülő lakás a normális igényeknek megfelelően elkészüljön. A feleségem szülei most állják a kosztunkat és a lakásrezsinket.

Olyanformán öltözködik, mint a diákjai. Drapp dzsekit, könnyű fehér pulóvert, kockás flanel inget és Wrangler farmert visel. A haja barna, enyhén őszülő. A szeme kék. Most arra kérem, beszéljen egykori tanárjáról, Vasbányai Ferencről.)

Irodalmat és történelmet tanított. Ezzel együtt erkölcsi tartást, európai és magyar hagyománytisztelőt, emberi melegséget, a problémák, ellentmondások iránti érzékenységet, következetességet, a szükséges mértékig szigor, fegyelmezettséget, türelmet, nagyvonalúságot és derűt adott nekünk. Számomra sokáig ő jelképezte ezt az iskolát.

(Milyen iskola ez?)

Akkor, amikor ide jártam, jelentett egy kiváló focicsapatot, ami bennünket rendkívüli módon összetartott, jelentette a kamaszkalandokat.., nem éreztem magamat szellemileg korlátozva.

(Most tanárként milyen ez az iskola?)

Azt hiszem, minden szempontból, emberként, tanárként, magamat adhatom. Olyan bizalom veszi körül, ami felelősséget ró rám, amit nagyon kell becsülni és tiszteletben tartani. Annál is fontosabb ez, mert a történelem közép-iskolai szinten olyan stúdium, amely életre szól, vagy életre szólhat. Úgy gondolom, anélkül hogy értéksorrendet kellene megállapítani, a tantárgyak között az irodalomnak és a történelemnek kiemelkedő szerepet kell juttatni minden iskolában. Ha egy szellemi műhelyben egy olyan pedagógust, aki az európai és a magyar hagyományokat értékszempontnak tartja, nem korlátozzák a munkájában, ezt én hatalmas lehetőségként becsülöm meg. Azt érzem és azt éreztetik velem, itt, ebben az iskolában, hogy mindabban, amit a magyar sorskérdésekről, a múltból, a jelenről szólva elmondok a gyerekeknek, csakis a saját magam lelkiismeretének tartozom számadással. Tehát mindazt, amit igaznak érzek, megfogalmazhatom és elmondhatom. Számomra ez a bizalom és ez a lelkiismereti szabadság ennek az iskolának a lényege.

(Ebben a szabadságban és bizalomban mi a cél?)

Mit akarunk elérni talán? Azt szeretnénk, hogy becsületesebb, igényesebb, az emberi civilizációhoz méltóbb legyen az általunk nevelt gyerekek révén a világ.

(Ezután K. G . megnevezi azt a tanítványát, Radványi Andrást, akit beszélgetőtársamul ajánl. Hogy miért őt?)

— Mert, úgy érzem, hasonló hozzám...

Kristóf Attila